

ЕВЕЛІН

Мексика

Берто Кабрера, проводир-мексиканець, найнятий, щоб доправити Евелін на північ, призначив своїм підопічним зустріч о восьмій ранку. Коли всі зібралися, мандрівці, взявшись за руки, утворили щільне коло, й проводир проказав молитву. «Ми — прочани Церкви, що не має кордонів. Молимо тебе, Боже, аби ти був нашим небесним заступником, боронив нас від нападників і поліцаїв. Благосмо тебе в ім'я твого сина, Ісуса Назаретянина. І нехай буде так». Усі мовили «амінь», окрім Евелін, яка беззвучно плакала. «Прибережи сльози, Пілар Саравіє, вони тобі ще знадобляться», — порадив Кабрера. Він дав кожному його квиток на автобус, заборонивши перезиратися чи перемовлятися між собою, знайомитися з іншими пасажирами й сідати біля вікна; новачки завжди так чинили, а поліцаї звертали на них увагу. «А ти, мала, їдеш зі мною. Відтепер я твій дядько. Не розтуляй рота, і з таким дурнуватим лицем, як у тебе, ніхто нічого не запідозрить. Уторопала?» Евелін мовчки хитнула головою.

У фургончику пекарні подолали перший відтинок путі, до прикордонного міста Текун Уман*, відокремленого від Мексики річкою Суч'яте. Рух річкою та мостом, що з'єднував два береги, не припинявся ні на мить. То був проникний кордон. Мексиканська федеральна поліція без особливого

* Текун Уман – місто в Гватемалі, назване на честь правителя держави майя-кіче, вбитого у битві з іспанцями.

запалу намагалася перехоплювати наркотики, зброю й іншу контрабанду, проте не зважала на мігрантів, якщо ті самі не привертали до себе уваги. Налякана квапливою юрбою, дво- і триколісними велосипедами й торохтливими мотоциклами, Евелін учепилася в руку проводиря, який наказав іншим учасникам групи простувати поодиночі до готелю «Сервантес». Сам сів з Евелін в одне з місцевих таксі — приладнаний до велосипеда візок під тентом, найпопулярніший у цих краях транспортний засіб; отож невдовзі всі зібралися в скромному придорожньому заїзді, де й заночували.

Уранці Берто Кабрера відвів їх до річки, де вишикувалися човни й збиті з кількох дощок плоти, що трималися на парі пневматичних шин від вантажівки. Так переправлялися всі види краму, худоба й пасажери. Кабрера винайняв два плоти, кожний з яких за допомогою прив'язаної до пояса линви тягнув один хлопець, а веслував, стоячи на плоту, інший з довгим шестом у руці. Менш ніж за десять хвилин вони були вже в Мексиці й автобусом дісталися центру Тапачулі*.

Кабрера пояснив підопічним, що тепер вони опинилися в штаті Чіапас — найнебезпечнішому відтинку для мандрівців, яких не опікає проводир, бо тут люди залежать від бандитів, нападників і військових, які можуть робити з ними все, що заманеться, й відібрати будь-що — від грошей до черевиків. Сховатися від них неможливо, вони знають усі ймовірні криївки, навіть обшукують приватні закутки. А поліцаї — вимагачі: хто не в змозі їм заплатити, того кинуть до в'язничної камери, віддухопелять кийками й депортують. Та найгірші, — застеріг проводир, — цивільні добровольці, які знущаються і катують людей, мовляв, у такий спосіб допомагають властям; це справжні звірі. У Чіапасі люди зникають. Довіряти не можна нікому — ні цивільним, ні представникам влади.

* Тапачула – місто в Мексиці.

Вони саме проминали цвинтар, самотинне й безгомінне царство смерті, але відколи почулося пахання готового до відправлення потяга, місцина зненацька ожила: десятки мігрантів ховалися неподалік у чеканні цієї миті. Дорослі й діти вихопилися з-за могил та кущів і побігли, долаючи каналізаційний стік і стрибаючи з виступаючих над брудною водою камінних брил до вагонів. Берто Кабрера пояснив, що цей потяг звуть «звіром», «залізним хробаком» чи «потягом смерті», і щоб перетнути Мексику, треба видертися на тридцять або й більше таких потягів.

— Скільки люду попадало просто під колеса, і не передати, — попередив Кабрера. — Моя сестра в перших, Ольга Санчес, перетворила закинуту пекарню на притулок для людей з відрізаними потягом кінцівками, яких доправляють до неї. Чимало життів урятувала вона в своєму притулку «Ісус — Пастир Добрий»*. Моя сестра в перших Ольга — свята. Якби мали більше часу, завітали б до неї. Ви привілейовані мандрівці — вам не доведеться подорожувати, звисаючи з вагонів, але нам не можна й сісти до автобуса. Бачите отих типів з собаками, що перевіряють документи й багаж? Це федерали. Їхні пси навчені винюхувати наркотики й людський страх.

Проводир відвів їх до знайомого водія вантажівки, який за обумовлену плату розмістив людей між коробками з побутовою технікою. У глибині кузова залишався вузький простір, де, зіщулившись, посідали пасажири. Вони не могли ані випростати ноги, ані підвестися. Їхали в темряві, людям бракувало повітря, стояла пекельна спека, від поштовхів коробки могли посипатися їм на голови. Проводир, який зручно вмовстився в кабіні, забув сказати, що їхати отак доведеться кілька годин, але попередив підопічних, щоб ті економно пили воду й терпіли, якщо приспичить, бо зупинок не буде. Чоловіки й Евелін почергово обмахували

* Євангелія від св. Івана, 10:11.

клаптем картону Марію Інес і поділилися з нею водою, адже жінка мусила годувати немовля.

Вантажівка без пригод довезла їх до містечка Фортінде-лас-Флорес у штаті Веракрус, де Берто Кабрера залишив підопічних у закинутому домі на околиці; тут на них чекали бідони з водою, хліб, варена ковбаса, домашній сир і галети. «Зачекайте, я швидко», — мовив проводир і зник. Через два дні, коли харчі скінчилися, а від проводиря не було ні чутки ні вістки, група розділилася на чоловіків, упевнених, що їх кинули напризволяще, й Марію Інес, яка вважала, що — з огляду на добрі відгуки євангелістів — Кабрері треба дати ще трохи часу. Евелін не висловлювала своєї думки щодо цього, та її ніхто й не питав. За кілька днів спільної подорожі чоловіки зробилися оборонцями матері, дитини й дивакуватої щуплявої дівчинки, яка мов з неба впала. Вони знали, що насправді Евелін не глухоніма, чули, як та вимовляла окремі слова, проте поважали її мовчання, вважаючи, що воно, можливо, пов'язане з якоюсь обітницею або слугує дівчинці останнім притулком. Жінки перші їли, їм виділили краще місце для сну в єдиній кімнаті, над якою ще зберігся дах. Уночі, поки інші спали, чоловіки почергово чатували.

Другого дня надвечір троє чоловіків вийшли купити харчів, роздивитися й розвідати, які є можливості продовжити путь без Кабрери, а один залишився оберігати жінок. Малюк Марії Інес ще напередодні відмовився від грудей і так заходився плачем і кашлем, що насилу дихав, а бідолашна матір побивалася не в змозі його втішити. Евелін пригадала, що чинила в таких випадках її бабуся; дівчинка змочила холодною водою дві сорочки й загорнула в них малюка, поки в того минувся жар, а Марія Інес тим часом плакала й твердила, що повернеться до Гватемали. Евелін заколисувала дитя пісенькою, яку сама вигадала: в ній не було слів, а тільки звуки птахів і вітру, яким вдалося його приспати.

Увечері троє ходаків повернулися з сосисками, коржиками, квасолею й рисом, а ще з пивом для чоловіків і лимонадом для жінок. Після бенкету люди підбадьорилися й почали обмірковувати плани подальшого просування на північ. Вони довідалися про існування вздовж усього маршруту будинків для мігрантів і численних церков, що пропонують допомогу; можна було розраховувати й на сприяння співробітників Національного інституту міграції, задачею якого було не стежити за неухильним дотриманням закону, а зараджувати мандрівцям, надаючи їм інформацію, гроші на відкупне й першу допомогу в разі нещасного випадку. «А головне те, що це робиться безкоштовно, і не треба нікого підкуповувати», — розповідали ходаки. Отже вони не загнані в безвихідь. Утікачі перелічили свої гроші, готові поділитися з товаришами, й домовилися триматися купи.

Наступного дня вдосвіта всі пересвідчилися, що до хлопчика, хоча той, коли прокинувся, все ще важко дихав, повернувся апетит, і вирішили рушати в дорогу, щойно спаде спека. Про автобус не йшлося, це надто дорого, але можна було зупинити вантажівку й домовитися з водієм або в крайньому разі вилізти на дах якогось товарняка.

Вони вже поскладали до наплічників своє манаття й залишки харчів, коли на навантаженому сумками найнятому пікапі приїхав радий-радісінький Берто Кабрера. Підопічні накинулися на нього з докорами, які проводир добродушно спростував, пояснивши, що мусив змінити первісні плани, бо автобуси піддавалися суворому контролю, а деякі люди, на яких розраховував, його підвели. Одне слово, довелося давати нові хабарі. На контрольних пунктах уздовж маршруту Кабрера мав знайомих, яким платив певну суму за кожного пасажира; начальникові діставалася половина, а решта грошей розподілялася між його людьми — таким чином від цього мурашиного бізнесу вигравали всі. З оборудками однак доводилося пильнувати,

бо можна було наразитися на надто ретельний патруль, і тоді їх депортували б; ризик значно зростає, коли патрульні були незнайомі.

Вони дісталися б до кордону за пару днів, але в малюка Марії Інес знову почався жар, і його довелося відвезти до шпиталю в Сан-Луїс-Потосі*. Зайняли чергу, одержали номер і мусили чекати кілька годин у переповненій хворими залі, перш ніж їх нарешті покликали. Хлопчик на той час зовсім ослаб. Лікар з кругами під стомленими очима й у зім'ятому халаті діагностував кашлюк і залишив малюка в шпиталі, прописавши йому антибіотики. Проводир зчинив бучу, бо це руйнувало його плани, проте лікар наполягав на своєму: у немовляти дуже небезпечна інфекція дихальних шляхів. Кабрері довелося поступитися. Він запевнив невітїшну матір, що за тиждень вернеться по них, і її завдаток не пропаде. Марія Інес, плачучи, погодилася, однак інші учасники групи відмовилися продовжити путь без неї. «Аби тільки Господь не дав малюку померти, але, коли таке станеться, Марія Інес потребуватиме когось, хто буде поруч з нею в її горі», — таким було одностаїне рішення.

Заночували в паскудному готельчику, але проводир так лаявся через непередбачені додаткові витрати, що врешті-решт мусили спати на подвір'ї церкви, разом із десятками таких же бідаків. Там людям давали миску їжі, вони могли помитися в душі й випрати одіж, але о восьмій ранку їх виставляли за браму, заборонивши повертатися до заходу сонця. День тягнувся довго, поки вони знічев'я никали містом, весь час насторожі, готові будь-якої миті кинутися навтьоки. Чоловіки старалися заробити кілька песо, миючи автівки чи підносячи будівельні матеріали, та так, щоб не привернути уваги поліції, яка нишпорила по всіх усюдах. Кабрера казав, що грінго платили мільйони доларів мексиканському уряду, аби той перепиняв

* Сан-Луїс-Потосі – адміністративний центр одноіменного штату в Мексиці.

мігрантів, перш ніж вони дістануться кордону. Щороку в так званих «автобусах сліз» з Мексики депортували понад сто тисяч осіб.

Оскільки Евелін не могла здобути на голос навіть для того, щоб жебрати, та ще й ризикувала потрапити до рук якогось з численних сутенерів, котрі полювали на самотніх дівчат, Кабрера посадив її до своєї машини. Мовчазна й непомітна Евелін чекала в пікапі, поки він домовлявся по мобільці про якісь темні справи й розважався з повіями в брудних кублах. Кабрера повертався вдосвіта, хитаючись, зі скляними очима й, завваживши, що дівчинка спить, зіщулившись на сидінні, розумів, що та день і ніч нічого не їла й не пила. «Який же я покидьок!» — бурмотів проводир і йшов з нею на пошуки першої-ліпшої відчиненої о цій порі забігайлівки, де Евелін могла б сходити до вбиральні та досхочу наїстися.

— Ти сама винна, дурепо. Якщо не говоритимеш, можеш померти з голоду в цьому паскудному світі. Як ти даватимеш собі раду на півночі? — в його докорах вчувалася мимовільна ніжність.

Через чотири дні малюка Марії Інес виписали зі шпиталю, однак проводир заявив, що рушати в путь з ним надто ризиковано: дитина могла померти в дорозі. Попереду залишався найважчий відтинок маршруту: їм доведеться переправитися через Ріо-Гранде, а далі рухатися пустелею. Він запропонував Марії Інес вибір: або залишитися на якийсь час у Мексиці й працювати, беручись за першу-ліпшу роботу, яку вдасться знайти, хоча це буде непросто, бо хто найме її з немовлям на руках, або повернутися до Гватемали. Жінка вирішила повернутися й попрощалася з попутниками, з якими встигла зріднитися.

Посадивши Марію Інес із хлопчиком до автобуса, Берто Кабрера повіз підопічних до Тамауліпаса*. Чоловік роз-

* Тамауліпас – штат у Мексиці.

повів їм, що під час попередньої мандрівки на нього в дверях готелю напали двоє типів у костюмах і краватках, на вигляд чиновників, які відібрали в Кабрери гроші й мобілку. Відтоді він остерігається придорожніх готелів, де часто зупиняються проводирі зі своїми підопічними, бо вони під прицілом у міграційної служби, федеральної поліції та агентів.

Мандрівці переночували в домі одного знайомого Кабрери, так-сяк умостившись покотом на розстелених на долівці накидках, привезених у пікапі. Уранці продовжили путь до Нуево-Ларедо* — останнього етапу їхнього маршруту в Мексиці, і за кілька годин були вже в самісінькому центрі міста разом із сотнями мексиканських і центральноамериканських мігрантів і різних гендлярів, які пропонували свої послуги. У Нуево-Ларедо діяли дев'ять організованих груп контрабандистів, і кожна налічувала понад п'ятдесят проводирів. Вони мали жахливу репутацію: грабували, гвалтували, а деякі були пов'язані з бандами нальотчиків чи сутенерів.

— Ці люди не такі порядні, як я. За весь час, що я займаюся цим бізнесом, ніхто не сказав про мене жодного лихого слова. Я людина відповідальна, дбаю про свою честь, — повторював Кабрера.

Вони купили картки для телефонних розмов і змогли повідомити близьких, що перебувають на самісінькому кордоні. Евелін зателефонувала отцеві Беніто, але так затинаяся, що Кабрера забрав у неї мобілку.

— З малою все гаразд, не турбуйтеся. Просить переказати вітання бабусі. Ми скоро вирушимо на той бік. Зателефонуйте, будь ласка, її матері і попередьте, щоб була готова, — попросив проводир. Потім нагодував усіх кукурудзяними коржиками, які купив у вуличного крамаря, а тоді повів до церкви святого Йосипа, щоб виконати обітницю, яку

* Нуево-Ларедо – місто в Мексиці, центр одноіменного муніципалітету.

дав тамтешньому пароху, отцеві Лео. Кабрера пояснив підопічним, що панотець такий же святий, як і Ольга Санчес; мовляв, священник день і ніч невтомно допомагає нескінченним чергам мігрантів та інших нужденних водою, харчами, надає першу допомогу, дозволяє користуватися телефоном і розраджує духовно, вигадуючи різні жарти й повчальні історії. Під час кожної подорожі Берто Кабрера навідується до пароха й залишає тому п'ять відсотків свого заробітку мінус видатки в обмін на його благословення й кілька молитов за мандрівців; то була його страховка, плата небу за заступництво, як казав він, сміючись. Звісно, свою плату отримували й пропачі негідники з Лос Сетас*, аби тільки не викрали підопічних. Коли таке ставалося, ці бандити одержували викуп, який родичі мусили заплатити, щоб людину не вбили. Це називалося експрес-викраденням. Поки Кабрера міг розраховувати на молитви святого отця і платив бандитам, він почувався більш-менш спокійно. Так велося завжди.

Парох у штанах із закоченими холошами та брудній сорочці саме відбирав не попсовані фрукти й овочі, що лежали в ящиках для перестиглих плодів, які йому задарма віддавали на ринку. Велика калюжа фруктового соку на землі приваблювала мух солодким гнильним запахом. Отець Лео радісно зустрів Кабреру, вдячний за грошовий внесок і за те, що чоловік переконував інших проводирів купувати цю чудову страховку, підтримувану самим небом.

Евелін та її товариші пороззувалися, стали в утворену гнилими плодами калюжу й допомогли парохіві врятувати те, що могло ще придатися на церковній кухні; священник тим часом зробив короткий перепочинок і, сидячи в затінку, розповідав своєму приятелеві Кабрері, до яких нових капостей вдалися янкі, котрі, крім приладів нічного бачення й інших, здатних виявляти температуру людського тіла,

* Лос Сетас – мексиканська кримінальна організація, пов'язана з наркотрафіком і тероризмом.

всіяли землю сейсмічними датчиками, що фіксували кожен крок. Обговорили й останні події, вживаючи цей евфемізм замість слова нальоти. Не промовляли вони й таких слів як банда чи наркотики. Не варто було засмічувати мову.

З церкви святого Йосипа Берто Кабрера повів їх до одного з розташованих на березі Ріо-Гранде таборів, де серед сили-силенної клаптів картону, наметів, матраців, бродячих собак, щурів і мотлоху знаходили тимчасове пристановище — в чеканні свого шансу — жебраки, злочинці, наркомани й мігранти. «Тут ми залишатимемося аж до тієї миті, коли подамося на той берег», — пояснив проводир. Підопічні спробували були заперечити, мовляв, про таке не домовлялися. Мовляв, пані з пекарні в Гватемалі обіцяла, що вони ночуватимуть у готелях.

— Ви хіба забули готелі, де ми були? Тут, на кордоні, треба пристосовуватися. Кому не подобається, нехай іде, звідки прийшов, — озвався проводир.

З табору їм було видно берег США, який день і ніч охороняли камери, прожектори, агенти в армійських джипах, катери й гелікоптери. Через гучномовці тих, хто запливали далеко, попереджали, що вони на території США й мусять повернутися. За останні роки кордон зміцнили тисячами агентів, до послуг яких були найновітніші технології, однак зневірені люди завжди знаходили спосіб ошукати охорону. Помітивши, як перелякалися підопічні, коли узріли широкую й швидку течію річки, Кабрера завважив, що тонуть у цих зелених водах лише заплішені дурні, які намагаються переплисти її або дістатися іншого берега, чіпляючись за линву. Так гинуть сотні нещасних за рік, і їхні набряклі тіла прибиває до стрімчаків і прибережних очеретів або вони пливуть аж до Мексиканської затоки. Різниця між життям і смертю полягає в інформації: знати де, як і коли перетнути річку. А проте найбільшою небезпекою була не вона, — застеріг Кабрера — а пустеля з її пекельною

спекою, від якої плавиться каміння, відсутністю води й скорпіонами, дикими котами та голодними койотами. Загубитися в пустелі означало померти за один-два дні. Такі змії, як коралова, мокасинова, індигова та каскавела виповзали на полювання ввечері, коли мігранти саме рушали в путь, бо вдень стоїть убивча спека. Люди не могли запалювати ліхтариків, щоб не виказати себе; мушили поклатися на молитви й удачу. Проводир повторив, що вони — привілейовані мандрівці, бо ніхто не кине їх у пустелі на споживу зміям. Його робота завершувалася, щойно вони перетнуть Ріо-Гранде, але він має партнера в США, готового супроводити їх у безпечне місце.

Мандрівці знехотя облаштувалися в таборі під імпровізованим картонним накриттям, що давало трохи затінку в задушливий день та ілюзію безпеки вночі. На відміну від інших мігрантів, котрі спали, загорнувшись у поліетиленові мішки, їли один раз на день у якійсь церкві й заробляли кілька песо, коли щастило знайти якусь роботу, проводир щодня видавав своїм підопічним певну суму, щоб люди могли купити собі харчів і води в пляшках. Кабрера тим часом подався на пошуки знайомого, який, либонь, відпочивав десь після дози наркотику, аби той переправив їх на інший берег. Ідучи, проводир наказав їм триматися разом і ні на мить не кидати дівчинки; навкруги роєм роїлися негідники, готові порішити людину за пару черевиків чи наплічник. У таборі бракувало їжі, але з лишком вистачало алкоголю, марихуани, креку, героїну й пігулок без назви, суміш яких зі спиртним могла спричинити смерть.